

اثربخشی بخشش درمانی بر خوشبینی زوجین متقاضی طلاق

کامران پورمحمدقوچانی^۱، رومیناتجلی^۲، مهری عناب^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی عمومی، موسسه آموزش عالی شاندریز

^۲ دانشجوی کارشناسی ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه آزاد واحد علوم تحقیقات

^۳ کارشناس ارشد روانشناسی بالینی دانشگاه آزاد آیت الله آملی واحد بین الملل

نویسنده مسئول:

کامران پورمحمدقوچانی

چکیده

پژوهش حاضر، با هدف بررسی اثربخشی بخشش درمانی بر خوشبینی زوجین متقاضی طلاق انجام شده است. روش مورد استفاده در این پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زوجین متقاضی طلاق مراجعه کننده به مرکز مشاوره اندیشه و رفتار شهر مشهد بوده اند که تعداد آنها ۹۰ زوج بود، سپس با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس ۳۰ زوج انتخاب شده اند و با گمارش تصادفی در گروه آزمایش (۱۵ زوج) و گروه کنترل (۱۵ زوج) قرار گرفته اند. ابتدا پیش آزمون بر روی هر دو گروه انجام شد سپس گروه آزمایش هفت جلسه و هر جلسه به مدت ۹۰ دقیقه تحت بخشش درمانی قرار گرفت اما گروه کنترل هیچ گونه مداخله ای دریافت نکرد. پس از آن پس آزمون بر روی هر گروه انجام شد. ابزار مورد استفاده در پژوهش پرسشنامه خوشبینی زوجین است. یافته های پژوهش پس از اجرا نشان داد که بخشش درمانی موجب افزایش خوش بینی زوجین متقاضی طلاق بوده است. بنابراین می توان نتیجه گرفت که بخشش درمانی بر خوش بینی زوجین متقاضی طلاق تاثیر دارد.

واژه های کلیدی: اثربخشی بخشش درمانی، خوش بینی، زوجین متقاضی طلاق.

خانواده اولین هسته اجتماع و اساسی ترین بنیان جوامع است که با کارکردها و نقش های مختلفی که بر عهده دارد، نقش مهمی را در تنظیم زندگی اجتماعی انسان ها ایفا می کند (حسینی، ۱۳۸۹). خانواده که کهن ترین نهاد اجتماعی است، از بدو پیدایش بشر وجود داشته است و با روابط زناشویی یا پیوند زن و شوهر آغاز می شود و بنابراین کیفیت این رابطه، با پایداری یا ناپایداری آن تعیین می شود (موسوی، ۱۳۸۳؛ به نقل از خجسته مهر، ۱۳۸۴). از دواج مهمترین قرارداد زندگی هر فرد محسوب می شود. انسان ها به دلایل مختلفی از دواج می کنند. در کنار تمایلات جنسی که از مسائل اولیه است، عشق، امنیت اقتصادی، محافظت، امنیت عاطفی، احساس آرامش و فرار از تنهایی نیز برخی از عواملی هستند که باعث گرایش به ازدواج می شوند (جانیتوس^۱، ۲۰۰۴، به نقل از هریس^۲، ۲۰۰۶).

یکی از راهبردهایی که قدرت و فراگیری خاصی را در روابط خانوادگی می تواند داشته باشد، بخشش درمانی است. بخشش فرایندی درون فردی است که طی آن جنبه های شناختی، احساسی و رفتاری فرد در برابر خطا و خطا کار تغییر می کند. در واقع انگیزشی که سبب کاهش کناره گیری، خشم و انتقام نسبت به فرد خطا کار می گردد و احساسات مثبت را افزایش داده و جایگزین منفی می نماید (مک اسکیل^۳، ۲۰۱۱). بخشش به عنوان یک مداخله موثر برای مشکلاتی از قبیل خشم و افسردگی، مسائل و مشکلات در ارتباط با خانواده اصلی، آسیب های جنسی، اختلالات شخصیت، احساس گناه، طلاق و خیانت به کار می رود. بخشش اشاره به صرف نظر کردن از خشم و رنجش نسبت به فرد خاطی دارد (هارگریو^۴، ۲۰۱۰).

بخشش فرایندی گذشتن از خطا، چشم پوشی ارادی از حق عصبانیت. انزجار از عمل ارتكابی زینبخش و محو عوارض آن است که در فرد با انگیزه های آرامش درونی، بهبود روابط، همدلی و همفکری با فرد خاطی و یا به منظور انجام رفتاری ارزشی صورت می گیرد و دارای پیامدهای زیر است: الف) رهایی از احساسات منفی نسبت به فرد خاطی؛ ب) غلبه بر رنجش حاصل از بدی؛ ج) پرهیز از عصبانیت درونی، جدایی و تلافی نسبت به فرد خاطی (اختر و بارلو^۵، ۲۰۱۶). مک کالو، فینچام و تی سانگ^۶ (۲۰۰۳) بخشش را میلی درونی می دانند که افراد را به سوی بازداری از پاسخ های ناخوشایند ارتباطی و انجام رفتار مثبت نسبت به کسی که به طور منفی با آن ها رفتار کرده متمایل می سازد. لودن و گربر^۷ (۲۰۱۰) بخشش را فرایندی مرحله ای برای از بین بردن خشم و ایجاد امید دوباره می دانند.

خوش بینی یکی از مهمترین مؤلفه های روانشناسی مثبت نگر است (Seligman, 2004). سلیگمن و همکاران خوش بینی را به جای یک صفت شخصیتی گسترده به عنوان یک سبک اسنادی تعریف کرده اند. طبق این دیدگاه، افراد خوش بین رویدادها یا تجربه های منفی را با نسبت دادن علت آنها به عوامل بیرونی، گذرا و خاص مانند اوضاع و احوال حاکم، تبیین می کنند. بر عکس، بدبین ها رویدادها یا تجربه های منفی را با نسبت دادن علت آنها به عوامل درونی، ثابت و کلی مثل شکست شخصیت تبیین می کنند. بنابر این، افراد خوش بین به احتمال زیاد می گویند در امتحان به این دلیل مردود شدند که پرسش های امتحان نادرست طراحی شده بودند یا محیط سالن امتحان

1-Janitius

2-Harris

3. Macaskill

4. Hargrave

5. Akhtar S, Barlow

6. McCullough, Fincham and T Sang

7. Louden, G. M., & Gerber

مانع تمرکز حواس بود. بر عکس، افراد بدبین به احتمال زیاد شکست خود را به نداشتن شایستگی برای تحصیل در دانشگاه یا کم استعدادی خود نسبت می دهند (Seligman, 2002).

خوش بینی مؤلفه های شناختی، عاطفی، جسمانی و رفتاری را در بر می گیرد. برای خوش بین بودن لازم است به این چهار مؤلفه همزمان توجه کرد (میلیگان، ۲۰۰۳). ضمناً خوش بینی با سنجش و اندازه گیری عواطف و هیجان های فعلی پیش بینی می شود. رویکردهای روان شناختی خوش بینی را یک ویژگی شناختی، یک هدف و یک انتظار قلمداد می کنند. خوش بینی شناخت صرف نیست و بعد انگیزشی آن نیز باید در نظر گرفته شود. برخی افراد بی درنگ خود را خوش بین معرفی می کنند، در حالی که نمی توانند انتظارات همسو با این دیدگاه خوش بینانه را بیان کنند. این پدیده می تواند صرفاً یک سبک ابراز خود باشد. علاوه بر این، می تواند حاکی از وجود ابعاد عاطفی و انگیزشی خوش بینی، بدون وجود ابعاد شناختی باشد (کار، ۱۳۸۵، ترجمه کلانتری). در این رابطه تحقیق سلیمانی (۱۳۸۴) نشان داد بین خوش بینی و سرزندگی ارتباطی معنادار وجود دارد.

طلاق^۱ یکی از بحران های خانوادگی و اجتماعی است که در بسیاری از موارد موجب عدم تعادل خانواده گشته و به عنوان یکی از عوامل تنش زا ثبات خانواده را در هم شکسته و بهداشت روانی اعضای آن را خدشه دار می سازد (زرفچین، ۲۰۰۶، به نقل از: بوالهروی و همکاران، ۱۳۹۰). پدیده طلاق، راه حل رایج و قانونی عدم سازش زن و شوهر، فرو ریختن ساختمان خانواده، قطع پیوند زناشویی و اختلال ارتباط پدر و مادر با فرزند است. در واقع طلاق عبارت است از ثبت قانونی پایان ازدواج. برآوردها نشان می دهد که نیمی از ازدواج ها به طلاق می انجامد. دونالد والش می گوید: طلاق طبق آنچه در فرهنگ لغات جهانی آورده شده عبارت است از جدایی کامل و انفصال دو نفر از هم. (واگنر و روزن، ۲۰۰۲).

در همین راستا نتایج پژوهش طاهری، محمدی پور، رجایی و دانایی (۱۳۹۵) در تحقیق خود به بررسی اثربخشی بخشش درمانی در افزایش رضایت زناشویی همسران پرداختند. پس از اجرای پس آزمون نتایج مورد تحلیل آماری قرار گرفت که نتایج نشان دهنده معنادار بودن آموزش های ارایه شده بر بهبود رضایت مندی زناشویی در بین زوجین گروه آزمایش بود. نتایج بیانگر این بود که مداخله مشاوره ای مبتنی بر بخشش می تواند در بهبود رضایتمندی زناشویی کمک کند. آذرهوش فتیله (۱۳۹۵) در پژوهش خود به اثربخشی بخشش درمانی به شیوه گروهی بر کاهش اضطراب، خشم، افزایش امید زنان مطلقه پرداخت. جامعه آماری پژوهش شامل زنان مطلقه مراجعه کننده به مراکز مشاوره سطح شهر مشهد در سال ۱۳۹۴ بودند که گروه آزمایش در ده جلسه بخشش درمانی به شیوه گروهی شرکت کردند. یافته ها نشان داد که اضطراب و خشم در گروه آزمایش در مقایسه با گروه کنترل به طور معنادار کاهش و امید به طور معنادار افزایش یافت. نتیجه پژوهش نشان داد که مداخله ی بخشش درمانی به شیوه گروهی می تواند برای جمعیت زنان مطلقه به طور اثربخش به کار گرفته شود. همچنین مومنی و کاظمی مهرانگیز (۱۳۹۲) در پژوهش خود به اثربخشی مداخلات روان درمانی بر بخشش خیانت همسر در زنان متاهل شهر تهران پرداختند. جامعه آماری پژوهش شامل کلیه زنان شهر تهران که مورد خیانت همسر واقع شده و طی سال ۸۹ تا ۹۰ با مراجعه به مراکز مشاوره، خواستار دریافت خدمات مشاوره ای بودند. نتایج پژوهش حاکی از آن بود که مداخلات روان درمانی بر افزایش میزان بخشودگی زنان آسیب دیده از بی وفایی و خیانت های زناشویی تاثیر گذار است.

بنابراین پژوهش حاضر به دنبال پاسخ به این سوال است که آیا بخشش درمانی بر خوش بینی زوجین متقاضی طلاق تاثیر دارد؟

فرضیه پژوهش

بخشش درمانی بر خوش بینی زوجین متقاضی طلاق تاثیر دارد.

روش پژوهش

روش مورد استفاده در این پژوهش نیمه آزمایشی با طرح پیش آزمون-پس آزمون با گروه کنترل بوده است. جامعه آماری این پژوهش شامل کلیه زوجین متقاضی طلاق مراجعه کننده به مرکز مشاوره اندیشه و رفتار شهر مشهد بوده اند که تعداد آنها ۹۰ زوج بود، سپس با استفاده از روش نمونه گیری در دسترس ۳۰ زوج انتخاب شده اند و با گمارش تصادفی در گروه آزمایش (۱۵ زوج) و گروه کنترل (۱۵ زوج) قرار گرفته اند. ابتدا پیش آزمون بر روی هر دو گروه انجام شد سپس گروه آزمایش هفت جلسه و هر جلسه به مدت ۹۰ دقیقه تحت بخشش درمانی قرار گرفت اما گروه کنترل هیچ گونه مداخله ای دریافت نکرد. پس از آن پس آزمون بر روی هر گروه انجام شد.

ابزار پژوهش

پرسشنامه خوش بینی زوجین

این پرسشنامه توسط میراحمدی (۱۳۸۷) ساخته و هنجاریابی شد. برای تنظیم فرم اولیه ۶۶ سوال برای سنجش خوشبینی طرح شد. پاسخگویی طرح شد. پاسخگویی به سوال ها بر اساس طیف لیکرت از خیلی زیاد، تا حدی، کم، خیلی کم؛ ۴-۱-۰-۲-۳ نمره گرفت. برای بررسی روایی محتوایی، این پرسشنامه در اختیار پنج متخصص قرار گرفت و تایید شد.

برای برآورد اعتبار پرسشنامه همسانی درونی و ضریب اعتبار آن از روش آلفای کرونباخ استفاده شده است. ضریب اعتبار آزمون ۰/۹۶ به دست آمد. برای تعیین روایی سوال ها همبستگی هر سوال با نمره کل آزمون محاسبه گردید. این پرسشنامه شامل سه بعد است: بعد اول: خوشبینی نسبت به خود دارای ۱۷ سوال، بعد دوم: خوش بینی نسبت به دیگران دارای ۱۷ سوال و بعد سوم: خوش بینی نسبت به دنیا با ۱۶ سوال (میر احمدی، ۱۳۸۷).

بعد از اجرای درمان، پس آزمون بر روی هر دو گروه اجرا شد. دو ماه بعد از جلسه آخر به منظور اطمینان از نتایج درمان، جلسه پی گیری برای گروه آزمایش و لیست انتظار برگزار شد و ابزارها مجددا تکمیل گردیدند. در نهایت داده های پیش آزمون، پس آزمون و دوره پی و آموزش تحلیل واریانس با اندازه گوی SPSS23 گیری به کمک نرم افزار

جدول (۱): نتایج مربوط به میانگین های تعدیل شده خوشبینی در دو گروه پس از کنترل پیش آزمون

گروه	میانگین تعدیل شده	انحراف استاندارد	تفاوت میانگین دو گروه	سطح معناداری	تعداد
آزمایش	۱۲۵/۰۸	۰/۹۰	۱۷/۷۹	۰/۰۰۱	۳۰
کنترل	۱۰۷/۲۸	۰/۹۰	-۱۷/۷۰	۰/۰۰۱	۳۰

جدول (۲): نتایج تحلیل کواریانس مربوط به بررسی اثر بخشی بخشش درمانی بر نمره کل خوشبینی زوجین در دو گروه آزمایش و کنترل

شاخص های آماری	مجموع مجزورات	درجه آزادی	میانگین مجزورات	f	سطح معناداری	میزان تاثیر	توان آماری
پیش آزمون	۱۱۹۲۹/۳۰	۱	۱۱۹۲۹/۳۰	۴۹۱/۰۴	۰/۰۰۱	۰/۸۹	۱
پس آزمون	۴۷۴۷/۸۲	۱	۴۷۴۷/۸۲	۱۹۵/۴۳	۰/۰۰۱	۰/۷۸	۱
جنسیت	۱۰/۶۴	۱	۱۰/۶۴	۰/۴۳	۰/۵۱	۰/۰۰۸	۰/۱
تعامل جنسیت گروه	۰/۹۹	۱	۰/۹۹	۰/۰۴	۰/۸۴	۰/۰۰۱	۰/۰۵

بر اساس جداول ۱ و ۲ اثر متقابل جنسیت و عضویت گروهی بر نمره کلی خوشبینی معنادار نبود. این بدان معناست که بخشش درمانی تحت تاثیر جنسیت قرار ندارد و تاثیر آن در مردان و زنان تفاوتی نداشته است.

جدول (۳): نتایج مربوط به میانگین های تعدیل شده ابعاد خوشبینی در دو گروه بعد از کنترل پیش آزمون

ابعاد خوش بینی	گروه	میانگین تعدیل شده	انحراف معیار	تعداد
خوشبینی نسبت به خود	آزمایش	۴۵/۶۱	۰/۲۶	۳۰
	کنترل	۴۰/۴۵	۰/۲۶	۳۰
خوش بینی نسبت به دیگران	آزمایش	۵۲/۴۷	۰/۷۳	۳۰
	کنترل	۴۷/۳۲	۰/۷۳	۳۰
خوش بینی	آزمایش	۴۳/۳۰	۰/۳۱	۳۰
	کنترل	۳۸/۸۹	۰/۳۱	۳۰

جدول (۴): خلاصه نتایج تحلیل کواریانس مربوط به نمره های ابعاد خوشبینی زوجین در دو گروه آزمایش و کنترل

ابعاد خوش بینی	شاخص های آماری	مجموع مجذورات	درجه آزادی	میانگین مجذورات	f	سطح معناداری	میزان تاثیر
خوشبینی نسبت به خود	پیش آزمون	۶۱۹/۵۲	۱	۶۱۹/۵۲	۳۰۲/۵۷	۰/۰۰۱	۰/۸
	عضویت گروهی	۳۷۸/۶۰	۱	۳۷۸/۶۰	۱۸۴/۹۱	۰/۰۰۱	۰/۷۷
خوش بینی نسبت به دیگران	پیش آزمون	۱۴۷۲/۲۲	۱	۱۴۷۲/۲۲	۹۴/۵۶	۰/۰۰۱	۰/۶۴
	عضویت گروهی	۳۷۶/۷۳	۱	۳۷۶/۷۳	۲۴/۱۹	۰/۰۰۱	۰/۳۱
خوش بینی نسبت به دنیا	پیش آزمون	۷۹۵/۸۷	۱	۷۹۵/۸۷	۲۷۱/۱۶	۰/۰۰۱	۰/۸۳
	عضویت گروهی	۲۷۶/۸۳	۱	۲۷۶/۸۳	۹۴/۳۱	۰/۰۰۱	۰/۶۴

با توجه به جدول ۳ و ۴، تفاوت بین گروه آزمایش و کنترل در میانگین کل خوشبینی معنادار است. به عبارتی نتایج بیانگر این است که بخشش درمانی بر خوشبینی زوجین موثر بوده است.

بحث و نتیجه گیری

فرضیه: بخشش درمانی بر مسئولیت پذیری زوجین متقاضی طلاق تاثیر دارد.

در بررسی این فرضیه نتایج پژوهش حاضر نشان داد که تفاوت معناداری بین میانگین پس آزمون خوش بینی زوجین متقاضی طلاق بین دو گروه آزمایش و کنترل وجود دارد و همچنین آموزش بخشش درمانی اثربخش بوده و موجب افزایش خوش بینی زوجین شده است. نتایج بدست آمده با نتایج پژوهش های قاسمی پیر بلوطی و امینی (۱۳۹۵)، شیاسی و خیاطان (۱۳۹۳)، طاهری، محمدپور، رجایی و دانایی (۱۳۹۵)، لمبرت، فینچام، دول، پوند و بیچ (۲۰۱۳)، آذرهوش فتیده (۱۳۹۵) و مومنی و کاظمی مهرانگیز (۱۳۹۲) همخوانی دارد. همچنین مطالعات گوردن، باکوم و اشنایدر (۲۰۱۰) حاکی از این است که مداخلات مبتنی بر بخشش به فرد در جهت قاب گیری مجدد ذهنی (شناختی) خیانت و به دست آوردن درک عمیق تری از چرایی آن کمک می نماید. این مداخلات همچنین در افزایش سطح بخشش مراجعان و بهبود سلامت روان آنها موثر بوده است که با نتایج پژوهش حاضر همخوانی دارد. در تبیین نتایج می توان گفت فرایند بخشش با سیری بسیار آهسته و مداوم، در طول رابطه زناشویی شکل می گیرد. اعضای گروه ضمن جلسات مشاوره گروهی فراگرفتند که در زندگی انسان آسیب های روانی نه هیچ وقت کاملا محو یا خوبمی شوند و نه عواطف مثبت تر به طور معجزه آسایی جای آنها را می گیرند. در نتیجه بخشش احساسات مثبت جای احساسات منفی نمی شود، بلکه با آنها همزیستی اختیاری می کند.

در طول فرایند بخشش درمانی، افراد قادر می شوند تا نقش خود را در از دست دادن این رابطه مورد بازبینی قرار دهند، از توجه صرف به خطاها و نقاط ضعف دیگران به درون خود هدایت می شوند و با اصل وجود خود روبه رو می شوند. نتیجه ی واقعی بخشودگی، تعهد به تغییر رفتار و تلاشی برابر برای جبران قصورها است. بخشودگی می تواند تعاملات منفی زوجین را از بین برده و آنها را در اتحادی دوباره به هم نزدیک کند (گوردن، باکوم و اشنایدر، ۲۰۱۰).

رعایت حقوق یکدیگر در محیط خانواده، باعث استحکام پایه های زندگی مشترک، گرما بخشی به دل ها و با طراوت نمودن زندگی می شود؛ همچنین افراد خانواده را در رسیدن به اهداف اصلی ازدواج امیدوار می سازد؛ به آنان برای انجام وظایف بعدی نیرو می بخشد؛ حسن ظن و اعتماد متقابل را تقویت می کند و آنان را برای پذیرش خوش بینی که نسبت به فرزندان و جامعه دارند آماده می نماید. بدین ترتیب، باید زن و شوهر ابتدا با وظایف خود در خانواده آشنا شوند و سپس با انجام صحیح و دقیق آنها، خود و دیگر اعضای خانواده را به خوشبختی برسانند.

بر اساس این پژوهش با توجه به اثر بخش بودن روش بخشش درمانی پیشنهاد می شود جلسات آموزشی بخشش درمانی به صورت کارگاه های آموزشی به مددکاران، مشاوران و روانشناسان و روانپزشکان آموزش داده شود. همچنین پیشنهاد می شود از این روش در مراکز مشاوره خانواده برای راهنمایی افراد جهت گذشت و بخشش در زندگی زناشویی مورد استفاده قرار گیرد.

منابع

- حیرت، عاطفه؛ شریفی، احسان؛ السادات فاتحی زاده، مریم؛ احمدی، احمد. (۱۳۹۰). بررسی اثربخشی زوج درمانی اسلام محور بر خوشبینی زوجین شهر اصفهان، مجله پژوهش های علوم شناختی و رفتاری، سال اول، شماره اول، صص ۹-۲۲.
- خداوریان، زهرا. (۱۳۸۶). اثربخشی آموزش مهارت های خوشبینی مادران بر بهبود سبک اسناد و کاهش افسردگی دانش آموزان دختر مقطع اول و دوم راهنمایی شهر تهران در سال ۸۶، پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه تهران.
- میر احمدی، لیلا. (۱۳۸۶). تأثیر زوج درمانی کوتاه مدت به شیوه خود تنظیمی بر خوشبینی و شادی زوجین شهر اصفهان، پایان نامه کارشناسی ارشد مشاوره، دانشگاه اصفهان.
- آذرهوش فتیله، نفیسه. (۱۳۹۵). اثربخشی بخشش درمانی به شیوه گروهی بر کاهش اضطراب، خشم و افزایش امید زنان مطلقه. پایان نامه ارشد روانشناسی. دانشگاه فردوسی مشهد.
- طاهری، مهسا؛ محمد محمدی پور، علیرضا رجایی و حسن دانایی. (۱۳۹۵). بررسی اثربخشی بخشش درمانی در افزایش رضایت زناشویی همسران. سومین همایش ملی راهکارهای توسعه و ترویج علوم تربیتی، روانشناسی، مشاوره و آموزش در ایران، تهران، انجمن توسعه و ترویج علوم و فنون بنیادین.
- مومنی جاوید و کاظمی مهرانگیز شجاع. (۱۳۹۲). اثربخشی مداخلات روان درمانی بر بخشش خیانت همسر در زنان متأهل شهر تهران. پژوهش اجتماعی، دوره ۶، شماره ۱۸، صص ۱۳۹ - ۱۵۵.
- Akhtar S, Barlow J. (2016). Forgiveness Therapy for the Promotion of Mental Well-Being: A Systematic Review and Meta-Analysis. *Trauma Violence Abuse*. Mar 23.
- Harris, V. W. (2006). Context and interaction: A comparison of individuals across various income levels. *Science Context*, 17(4), 48-52.
- Hargrave, T. D. (2010). Families and forgiveness: A theoretical and therapeutic framework. *Therapy for couples and families*, 2, 339-348.
- John, N. A., Seme, A., & Tsui, A. O. (2016). Partner Relationships and Health: Marital Quality and Health Among Peri-Urban Ethiopian Couples. *Journal of Relationships Research*, 7.
- Kelley, M. A., Connor, A., Kun, K. E., & Salmon, M. E. (2008). Social responsibility: Conceptualization and embodiment in a school of nursing. *International Journal of Nursing Education Scholarship*, 5(1), Article 28.
- Macaskill, A. (2011). Defining forgiveness: Christian clergy and general population perspectives. *Journal of Personality*, 5, 2005, 1237-1269
- Mosko, J. (2009). Commitment and attachment dimensions. In partial fulfillment of the requirements for the degree of Doctor of Philosophy: Purdue University.